

Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

GUTENBERG
ΑΘΗΝΑ 1999

Η ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΣΕ, όπως είναι γνωστό, στη σύγχρονη ελληνική γλώσσα μια ποικιλία μορφολογικών τύπων, οι οποίοι πλέον αποτελούν οργανικό της μέρος. Πολύ συχνά, η ύπαρξη της ποικιλίας αυτής γίνεται από τους επιδέξιους χρήστες της ελληνικής γλώσσας εκμεταλλεύ-

4.3. Η Μορφολογική Ποικιλία
στον Ελληνικό Γραπτό
Δημοσιογραφικό Λόγο

---

10. Για τη χρήση της κυπριακής διαλέκτου ως ενδοσημαθικού μη ακροαματικού σχεδιασμού και τη λειτουργία της βλ. ΠΑΠΑΘΕΩ (1997: 617-627).

σιμο στοιχείο, το οποίο επιτρέπει την υφολογική διαφοροποίηση του λόγου τους ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας ή το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που προτίθενται να έχουν (π.χ. κατάδειξη ιδεολογικής, γεωγραφικής, κοινωνικής κ.ά. ένταξης). Άλλοτε πάλι, από τους εμποτισμένους από τη ρυθμιστική αντίληψη περί γλώσσας, που καλλιεργείται από τη σχολική παράδοση, γίνεται προβληματικό στοιχείο, γιατί δημιουργεί δίλημμα (ή και τρίλημμα) μπροστά στην επιλογή του ενός ή του άλλου εν χρήσει «σωστού» τύπου.

Η μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής, που είναι περισσότερο έντονη στον προφορικό και λιγότερο στο γραπτό λόγο, έχει τα αίτιά της κυρίως στην ιστορικά διαμορφωμένη σύγχρονη φυσιογνωμία της ελληνικής γλώσσας (συνύπαρξη Καθαρεύουσας και Δημοτικής). Σήμερα όμως, τα αίτιά της είναι περισσότερο κοινωνιογλωσσικά και σχετίζονται με παράγοντες, όπως είναι η ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση του ομιλητή ή συντάκτη ενός κειμένου, η μόρφωσή του, η ηλικία του, η στάση του απέναντι στη γλώσσα (Αραποπούλου 1996: 155-156), η συνθήκη επικοινωνίας, στο πλαίσιο της οποίας παράγεται ο λόγος, το είδος του λόγου κτλ.

Η κωδικοποίηση της νέας ελληνικής που επιχειρήθηκε από το 1976 και μετά στηρίζεται κυρίως στην επίσημη σχολική Γραμματική, η οποία αποτελεί αναπροσαρμοσμένη μορφή της Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη, και στο σχολικό Συντακτικό, το οποίο αποτελεί αναπροσαρμοσμένη μορφή του έργου του Τζάρτζανου *Νεοελληνική Σύνταξις*. Η κωδικοποίηση όμως αυτή που προτείνεται από τα συγκεκριμένα εγχειρίδια δεν έτυχε καθολικής αποδοχής, ούτε ακόμη και από τους εκπαιδευτικούς, τους κατεξοχήν φορείς ρύθμισης της γλώσσας, διότι προφανώς, όπως πολύ σωστά παρατηρεί η Ιορδανίδου αναφερόμενη στη μορφή της νέας ελληνικής που προτείνει η σχολική Γραμματική (Ιορδανίδου 1996: 140), «η πρώτη κωδικοποιημένη μορφή της νέας ελληνικής πα-

ρουσιάζει το μειονέκτημα ότι δεν πηγάζει από μια συγχρονική και στηριγμένη σε corpus μελέτη της γλωσσικής πραγματικότητας και ότι προβάλλει ορισμένες επιλογές εις θάρος άλλων αντί να περιγράφει λειτουργικά διαφοροποιημένες χρήσεις». Η πραγματικότητα αυτή δημιουργεί οπωσδήποτε προβλήματα στους χρήστες της νέας ελληνικής, παράλληλα όμως ευνοεί –κατά τη γνώμη μου– τη μορφολογική ποικιλία και τη δημιουργία νέων μορφολογικών τύπων.

Η μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής παρουσιάζεται σε όλα σχεδόν τα μέρη του λόγου, ιδίως στα κλιτά, και γίνεται περισσότερο εμφανής στο όνομα και το ρήμα. Αυτή η ποικιλία δεν είναι στατική στο επίπεδο της «γλώσσας» (langue) αποτελεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, υποσύστημα της νέας ελληνικής, στο επίπεδο όμως της ομιλίας (parole) ενέχει μια δυναμική, η διερεύνηση της οποίας προϋποθέτει σειρά σχετικών ερευνών, οι οποίες με ποσοτικές και ποιοτικές αναλύσεις θα δείξουν τις δυναμικές εξελίξεις κάθε μορφολογικού τύπου, καθώς και τα υποσυστήματα της νέας ελληνικής, τα οποία θρίσκονται σήμερα σε ανταγωνισμό στην ελληνική γλωσσική κοινότητα.

Η διάσταση της δυναμικής στη μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής δεν ήταν εμφανής στις πρώτες αναλύσεις της διπλής μορφής της ελληνικής γλώσσας. Ο Ferguson, ο οποίος πρώτος μελέτησε γλωσσολογικά την ελληνική «διγλωσσία» (Ferguson, 1957), προτείνει ένα μοντέλο στατικό, γιατί προσεγγίζει τις δύο μορφές της ελληνικής (Καθαρεύουσα-Δημοτική) ως δύο διαφορετικά συστήματα, κάτι που, αν ενδεχομένως ίσχυε τη δεκαετία του '50, δεν είναι δυνατό να ισχύει σήμερα, που τα δύο συστήματα έχουν αναμειχθεί¹¹. Παράλληλα, η διάκριση του Ferguson σε Υψη-

11. Αργότερα, η έννοια της διγλωσσίας επεκτάθηκε από άλλους ερευνητές, όπως τον FISHMAN (1967) και τον FASOLD (1984). Ο τελευταίος προτείνει ένα ρεαλιστικό μοντέλο για τη σημερινή γλωσσική κατάσταση.

λή και Χαμηλή γλωσσική μορφή, όροι που αφορούν αντίστοιχα την Καθαρεύουσα και τη Δημοτική, δεν μπορεί να ισχύσει σήμερα, πράγμα που δεν μπορεί να οδηγήσει τον ερευνητή της μορφολογικής ποικιλίας της νέας ελληνικής στην κατάταξη των μορφολογικών τύπων στη μία ή στην άλλη κατηγορία¹².

Μια άλλη διάσταση της μορφολογικής ποικιλίας της νέας ελληνικής συνδέεται με τη «μυθολογία» της ανωτερότητας της ελληνικής γλώσσας (Χριστίδης 1996), η οποία στη χρήση της ταυτίζεται με την αντίληψη «περί καθαρότητας» της γλώσσας, αντίληψη, η οποία οδηγεί από τους χρήστες στην επιλογή αρχαιοπρεπών μορφολογικών τύπων, κυρίως ρηματικών (π.χ. καλώς, πόλεως, εθεωρείτο κτλ.), με αποτέλεσμα να συντηρείται σε μεγάλο βαθμό η μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής.

Ο δημοσιογραφικός λόγος αποτελεί ένα ιδιαίτερο είδος λόγου (genre), το οποίο, λόγω της εξάρσης των Μ.Μ.Ε. στη σύγχρονη εποχή, αποτελεί το είδος του λόγου με τον οποίο έρχεται σε επαφή το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών. Ειδικά, όσον αφορά το γραπτό λόγο, άτομα τα οποία δεν έχουν καθόλου επαφή στην καθημερινή τους ζωή με γραπτά κείμενα έρχονται σε επαφή σχεδόν αποκλειστικά με το γραπτό δημοσιογραφικό λόγο. Με αυτήν την έννοια, ο ρόλος των Μ.Μ.Ε. είναι σημαντικότερος, γιατί μέσω του λόγου που παράγουν συμβάλλουν στη διεύρυνση του γλωσσικού ρεπερτορίου των ακροατών και των αναγνώστων και διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό γλωσσικά πρότυπα περισσότερο από κάθε άλλο φορέα επιφορτισμένο με τη γλωσσική καλλιέργεια. Έτσι, ο δημοσιογραφικός λόγος, μπορούμε να πούμε χωρίς να υπερβάλλουμε, είναι ο αντιπρόσωπος της φυσιογνωμίας και των χαρακτηριστικών που παρουσιάζει μια γλώσσα σε μια συγκεκριμέ-

12. Η υψηλή και η χαμηλή γλωσσική μορφή υφίστανται οπωσδήποτε στη νέα ελληνική, όπως και σε άλλες γλώσσες. Οι γνώσεις μας για αυτήν την πραγματικότητα είναι εμπειρικές, γιατί δεν έχει γίνει καμιά σχετική έρευνα.

νη εποχή. Ιδιαίτερα για τον ερευνητή της γλώσσας, ο δημοσιογραφικός λόγος προσφέρει πλούσιο και εύκολα προσπελάσιμο υλικό (Bell 1993: 6) αλλά και αντιπροσωπευτικό δείγμα της γλώσσας σε μια συγκεκριμένη εποχή. Ειδικά, ο ελληνικός δημοσιογραφικός λόγος έχει συμβάλει τα μεταπολεμικά χρόνια στην καθιέρωση της Νεοελληνικής Κοινής. Παρ' όλα αυτά δεν έχει μελετηθεί αρκούντως από την ελληνική Γλωσσολογία ως ιδιαίτερο είδος λόγου. Στις γλωσσολογικές μελέτες και στις Γραμματικές της νέας ελληνικής αναφέρονται παρεμπιπτόντως δείγματα του δημοσιογραφικού λόγου ως στοιχεία της νέας ελληνικής.

Οι μέχρι στιγμής έρευνες που έχουν γίνει για τη διερεύνηση της μορφολογικής ποικιλίας της νέας ελληνικής εξετάζουν λόγο γεωγραφικά (Τσολάκης 1982) ή κοινωνικά (Ιορδανίδου 1992) διαφοροποιημένο. Τα ευρήματα των ερευνών αυτών επιβεβαιώνουν την ύπαρξη της μορφολογικής ποικιλίας (ή πολυτυπίας) κυρίως στο ρήμα της νέας ελληνικής. Η έρευνα που παρουσιάζεται εδώ έχει μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με τις μέχρι τώρα έρευνες, γιατί διερευνά τη μορφολογική ποικιλία που υφίσταται μέσα στο ίδιο είδος λόγου, το δημοσιογραφικό, και περιορίζεται σε δύο κατηγορίες του (επίπεδα ύψους), το ρεπορτάζ και το άρθρο. Ακόμη περιορίζεται μόνο στο γραπτό λόγο, ο οποίος παρουσιάζει, ούτως ή άλλως, μικρότερη μορφολογική ποικιλία από τον προφορικό. Από αυτήν την άποψη, η διαπίστωση της ύπαρξης μορφολογικής ποικιλίας σε ένα είδος λόγου, το οποίο θρίσκεται σε γραπτή μορφή και κατά κάποιον τρόπο υποτίθεται ότι διαμορφώνει μαζί με την εκπαίδευση –τουλάχιστον θεωρητικά– τη νόρμα της εθνικής γλώσσας, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον και επιβεβαιώνει την κοινωνιογλωσσολογική αρχή, την οποία πολύ εύστοχα τονίζει ο Stanley Aléong, ο οποίος υποστηρίζει ότι

«η ύπαρξη ή η συνύπαρξη δύο συνόλων κανόνων που διαπλέκονται σε γλωσσικό επίπεδο παραπέμπει σε ένα γενικότερο φαινόμενο της ανθρώπινης συμπεριφοράς, αυτό της σχέσης μεταξύ του πραγματικού και του

ιδανικού, του συνειδητού και του ασυνειδήτου, με τέτοιο τρόπο, ώστε η διαφοροποίηση της γλωσσικής συμπεριφοράς να ανακαλεί εξίσου και τη διαφοροποίηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς» (Aléong 1983: 278).

Η έρευνα διεξήχθη από τον Ιούνιο του 1997 έως και το Φεβρουάριο του 1998. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν 12 εφημερίδες πανελληνίας κυκλοφορίας τριών διαφορετικών ημερών της εβδομά-

δας και τριών διαφορετικών ημερομηνιών. Οι εφημερίδες που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κατά αλφαθητική σειρά οι εξής: *Αδέσμευτος Τύπος*, *Απογευματινή*, *Αυγή*, *Αυριανή*, *Έθνος*, *Ελεύθερη Ωρα*, *Ελεύθερος*, *Ελεύθερος Τύπος*, *Ελευθεροτυπία*, *Καθημερινή*, *Τα Νέα*, *Ριζοσπάστης*. Από τις 20 συνολικά καθημερινές εφημερίδες πανελληνίας κυκλοφορίας, που αναφέρονται στους δημοσιευόμενους κατά καιρούς σε διάφορα έντυπα πίνακες πωλήσεων των εφημερίδων, εξαιρέθηκαν τέσσερις που άρχισαν να εκδίδονται λίγο χρόνο πριν από την έναρξη της έρευνας (*Εξουσία*, *Η Βραδυνή*, *Αθηναϊκή*, *Καλημέρα*), η *Εστία*, της οποίας είναι γνωστή η μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιεί, και τρεις, οι οποίες παρουσίαζαν πολύ μικρή κυκλοφορία (*Νίκη*, *Δημοκρατικός Λόγος*, *Το Όνομα*). Η πρώτη ημερομηνία ήταν η Παρασκευή 27 Ιουνίου 1997, η δεύτερη η Τρίτη 18 Νοεμβρίου 1997 και η τρίτη η Τετάρτη 4 Φεβρουαρίου 1998. Από το σύνολο της ύλης που περιλαμβάνει συνήθως μια εφημερίδα επιλέχτηκε ένα μέρος του δημοσιογραφικού λόγου, το οποίο, κατά τη γνώμη μου, εκφράζει και αντιπροσωπεύει τη «γραμμή», την ιδεολογία και τη στάση της σύνταξης της εφημερίδας απέναντι στη γλώσσα. Συγκεκριμένα, επιλέχτηκαν από κάθε μία από τις 12 εφημερίδες τα εξής κείμενα: α) το πρωτοσέλιδο ρεπορτάζ που αναφέρεται στο κύριο θέμα της επικαιρότητας, β) το κύριο άρθρο της σύνταξης (editorial) και γ) ένα άρθρο τακτικού συνεργάτη της εφημερίδας. Από τα τρία αυτά κείμενα, τα δύο πρώτα είναι συνήθως ανυπόγραφα, ενώ το τρίτο εί-

ναι ενυπόγραφο. Τα τρία κείμενα αντιπροσωπεύουν το δημοσιογραφικό λόγο, αλλά δεν είναι τα μοναδικά, αφού στις σελίδες των εφημερίδων αφθονούν τα ρεπορτάζ, οι ειδήσεις, τα άρθρα και τα σχόλια. Επειδή θεωρήσα ότι, λόγω του τρόπου που εργάζονται οι συντάκτες των εφημερίδων, τα κείμενα αυτά θα παρουσιάζουν από γλωσσική άποψη μια ενιαία για κάθε εφημερίδα «γραμμή», δεν τα συμπεριέλαβα στην έρευνα, αλλά τα χρησιμοποίησα στις περιπτώσεις εκείνες, όπου τα δεδομένα από μια εφημερίδα δεν ήταν επαρκή.

Το σύνολο του corpus πάνω στο οποίο στηρίχτηκε η έρευνα και η ανάλυση αποτελείται από 108 κείμενα, η έκταση των οποίων ποικίλλει. Από κάθε κείμενο αποδελτιώθηκαν όλοι οι μορφολογικοί τύποι που δυνάμει παρουσιάζουν ποικιλία στην νέα ελληνική γλώσσα και έγιναν λίστες με όλους τους διαφορετικούς τύπους. Εξετάστηκαν όχι μόνο οι διαφορετικοί μορφολογικοί τύποι αλλά και οι διαφορετικές ορθογραφικές εκδοχές. Με βάση λοιπόν τις παρατηρήσεις και τα δεδομένα που παρουσιάζουν προηγούμενες έρευνες και αναφέρονται στη μορφολογική ποικιλία της νέας ελληνικής, καθώς και τις προσωπικές παρατηρήσεις, ερευνήθηκε η μορφολογική και η ορθογραφική ποικιλία που παρουσιάζουν το άρθρο, το ουσιαστικό, το επίθετο και το επίρρημα της νέας ελληνικής. Πιο συγκεκριμένα, εδώ εξετάζονται και παρουσιάζονται οι εξής κατηγορίες ποικιλίας:

- α) η ποικιλία στη χρήση των τονικών συστημάτων,
- β) η ποικιλία στη χρήση της αιτιατικής του ενικού του οριστικού και του εμπρόθετου άρθρου στο αρσενικό και το θηλυκό γένος,
- γ) η μορφολογική ποικιλία στη χρήση της γενικής του ενικού των θηλυκών ουσιαστικών σε -η, γεν. -ης ή -έως και -ης (η-τα), γεν. -ητος (ητας),
- δ) η ποικιλία στη χρήση του τονισμού της γενικής του ενικού και του πληθυντικού των επιθέτων,

- ε) η μορφολογική ποικιλία στη χρήση των επιρρημάτων και
 στ) η μορφολογική ποικιλία στη χρήση των παραθετικών των
 επιθέτων και επιρρημάτων.

Η βασική υπόθεση της έρευνας ήταν ότι, λόγω της πρόσφατης ιστορίας της νέας ελληνικής, όπου κυριάρχησε η διαμάχη μεταξύ της Καθαρεύουσας και της Δημοτικής, καθώς και λόγω της φυσιογνωμίας της σύγχρονης νέας ελληνικής, όπου στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούνται λόγιοι και λαϊκοί μορφολογικοί τύποι, οι εφημερίδες με συντηρητικό ιδεολογικό προσανατολισμό θα περιέχουν περισσότερο λόγιους μορφολογικούς τύπους, οι εφημερίδες με αριστερό ιδεολογικό προσανατολισμό θα περιέχουν περισσότερο λαϊκούς μορφολογικούς τύπους, ενώ οι εφημερίδες που κινούνται ιδεολογικά και κομματικά στον ευρύτερο κεντρώο χώρο θα περιέχουν μορφολογικούς τύπους της επίσημης Κοινής Νεοελληνικής. Για τη διερεύνηση αυτής της υπόθεσης χώρισα τις 12 εφημερίδες σε πέντε κατηγορίες, ανάλογα με την κομματική τους τοποθέτηση και τη γενικότερη ιδεολογική τους «γραμμή». Στην κατηγορία των άκρως συντηρητικών εφημερίδων κατατάχθηκαν η *Ελεύθερη Ώρα* και ο *Ελεύθερος*, ενώ στην κατηγορία των συντηρητικών εφημερίδων κατατάχθηκαν η *Απογευματινή*, ο *Αδέσμευτος Τύπος* και ο *Ελεύθερος Τύπος*. Στην κατηγορία των κεντρώων εφημερίδων κατατάχθηκαν η *Αυριανή*, το *Έθνος*, η *Ελευθεροτυπία*, η *Καθημερινή* και τα *Νέα*. Τέλος, η κατηγορία των αριστερών εφημερίδων αντιπροσωπεύεται από την *Αυγή* και η κατηγορία των άκρως αριστερών εφημερίδων από το *Ριζοσπάστη*.

Άλλη υπόθεση της έρευνας ήταν ότι, λόγω του σχετικά συγκεκριμένου ιδεολογικού προσανατολισμού που διατηρεί η κάθε μια από τις 12 εφημερίδες και λόγω του συγκεκριμένου κοινού στο οποίο απευθύνεται, δε θα παρουσιάζεται διαφοροποίηση ως προς τη μορφολογία μεταξύ των τριών κειμένων που εξετάζονται σε κάθε εφημερίδα.

Η έρευνα που έγινε στις δώδεκα εφημερίδες οδήγησε στα εξής ευρήματα, τα οποία έχουν κατά κατηγορία ως εξής:

Ως προς την ποικιλία στη χρήση των τονικών συστημάτων διαπιστώθηκε ότι από το σύνολο των εφημερίδων που ερευνήθηκαν μόνο η *Ελεύθερη Ώρα* χρησιμοποιεί το παραδοσιακό πολυτονικό σύστημα χωρίς θαρείες όλες οι υπόλοιπες χρησιμοποιούν το καθιερωμένο από το 1982 για την εκπαίδευση και τη δημόσια διοίκηση μονοτονικό σύστημα. Η επιλογή αυτή της *Ελεύθερης Ώρας*, επιλογή η οποία εκτός των άλλων συνεπάγεται και ένα αρκετά μεγάλο για την εφημερίδα οικονομικό κόστος, επιβεβαιώνει τη σαφώς συντηρητική στάση της εφημερίδας τόσο απέναντι στην ελληνική γλώσσα όσο και σε άλλα κοινωνικά, πολιτικά και άλλα θέματα.

Η πρόσφατη ιστορία της χρήσης των τονικών συστημάτων παρακολούθησε σε γενικές γραμμές την ιστορία της ελληνικής γλώσσας, όπου οι υποστηρικτές της Καθαρεύουσας ήταν συνήθως και υποστηρικτές του πολυτονικού, ενώ οι υποστηρικτές του μονοτονικού (ή και ατονικού) βρισκόνταν ανάμεσα στους υποστηρικτές της Δημοτικής¹³. Από την άλλη, η γενικευμένη σήμερα σχεδόν χρήση του μονοτονικού από εφημερίδες πανελληνίας κυκλοφορίας και διαφορετικής ιδεολογικής και κομματικής τοποθέτησης δείχνει ότι μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό η, μέχρι τουλάχιστον την προηγούμενη δεκαετία¹⁴, ιδεολογικοπολιτική λειτουργία της χρήσης του τονικού συστήματος. Με το δεδομένο αυτό, η χρήση του

13. Για μια θεώρηση της πρόσφατης ιστορίας της τονικής απλοποίησης σε συνάρτηση με την ιστορία του Γλωσσικού Ζητήματος βλ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ (1993).

14. Το 1985, από τα 21 έντυπα που ερευνήθηκαν (εφημερίδες, περιοδικά, έντυπα ευρείας χρήσης) και είχαν σαφή κοινωνικοπολιτική και ιδεολογική τοποθέτηση, τα δώδεκα μόνο χρησιμοποιούσαν το μονοτονικό, ενώ τα υπόλοιπα εννιά το πολυτονικό και διάφορες παραλλαγές του. Για την έρευνα αυτή βλ. ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΙΔΗΣ (1986).

πολυτονικού συστήματος από την *Ελεύθερη Ώρα* αποκτά μεγαλύτερη σημασία από την άποψη της ιδεολογικοπολιτικής σηματοδότησής του.

Ως προς τη μορφολογική ποικιλία του άρθρου διαπιστώθηκε ότι αυτή περιορίζεται στη διατήρηση ή όχι του τελικού -ν στην αιτιατική του ενικού του αρσενικού και του θηλυκού οριστικού (και εμπρόθετου) άρθρου. Στον τομέα αυτό παρουσιάζεται μια τεράστια ποικιλία τόσο μεταξύ των εφημερίδων όσο και στο εσωτερικό των εφημερίδων, η οποία φτάνει από τη γενικευμένη διατήρηση του τελικού -ν έως την εφαρμογή του κανόνα της Γραμματικής του Τριανταφυλλίδη, σύμφωνα με τον οποίο το τελικό -ν διατηρείται μόνο όταν η επόμενη λέξη αρχίζει από φωνήεν ή από κλειστό σύμφωνο. Στη μία άκρη, της γενικευμένης δηλαδή διατήρησης του τελικού -ν, βρίσκεται η *Ελεύθερη Ώρα*, ενώ τον κανόνα της Γραμματικής εφαρμόζουν οι εφημερίδες *Αυγή*, *Έθνος*, *Καθημερινή* και *Ριζοσπάστης*. Από τις υπόλοιπες εφημερίδες, *Τα Νέα*, η *Απογευματινή* και ο *Ελεύθερος* διατηρούν πάντα το τελικό -ν στην αιτιατική του αρσενικού άρθρου, ενώ εφαρμόζουν τον κανόνα της Γραμματικής στην αιτιατική του θηλυκού άρθρου. Τέλος, ο *Αδέσμευτος Τύπος*, η *Αυριανή* και η *Ελευθεροτυπία* δεν εφαρμόζουν μια ενιαία για όλα τους τα κείμενα ορθογραφία αλλά παρουσιάζουν μια ποικιλία, κυρίως στην ορθογραφία της αιτιατικής του αρσενικού άρθρου.

Αυτή η τεράστια ποικιλία που παρουσιάζει ο γραπτός δημοσιογραφικός λόγος στη χρήση της αιτιατικής του ενικού του οριστικού (και εμπρόθετου) άρθρου δεν μπορεί παρά να δώσει ορισμένες, πολύ μικρές ενδείξεις, για τη στάση των εφημερίδων απέναντι στην ελληνική γλώσσα. Από τη μια, η γενικευμένη διατήρηση του τελικού -ν σε μια εμφανώς και λόγω γλωσσικής μορφής και λόγω περιεχομένου συντηρητική εφημερίδα, την *Ελεύθερη Ώρα*, και από την άλλη η εφαρμογή του κανόνα της κατά παράδοση ονομαζόμενης Γραμματικής της Δημοτικής, αυτής του Μ.

Τριανταφυλλίδη, και από τις δύο αριστερές εφημερίδες (*Αυγή*, *Ριζοσπάστης*¹⁵) δείχνει κάποιες τάσεις, οι οποίες μπορούν να ερμηνεύσουν την επιλογή της διατήρησης ή μη του τελικού -ν στην αιτιατική του οριστικού άρθρου ως στοιχείο ιδεολογικοπολιτικής τοποθέτησης της κάθε εφημερίδας. Παράλληλα όμως, η ποικιλία στη διατήρηση ή μη του τελικού -ν, κυρίως στην αιτιατική του αρσενικού άρθρου, από τις περισσότερες εφημερίδες (7 στις 12) προδίδει και μια άλλη τάση, η οποία προφανώς εκπορεύεται από την ποικιλία που παρουσιάζει η χρήση της αιτιατικής του οριστικού άρθρου στον προφορικό λόγο¹⁶. Πρόκειται λοιπόν για μια μορφολογική ποικιλία που προσδιορίζεται, κυρίως, από το κριτήριο της αντιστοιχίας του προφορικού με το γραπτό λόγο, για το οποίο δεν υπάρχει συμφωνία, λόγω του ότι η ποικιλία αυτή υφίσταται και στον προφορικό λόγο της νέας ελληνικής, και δευτερευόντως από παράγοντες ιδεολογικοπολιτικούς.

Ο τονισμός της γενικής των επιθέτων παρουσιάζει την εξής εικόνα: οι εφημερίδες *Απογευματινή*, *Αυγή*, *Αυριανή*, *Ελεύθερος*, *Ελευθεροτυπία* και *Ριζοσπάστης* τονίζουν κατά κανόνα στην προπαραλήγουσα, ενώ οι εφημερίδες *Αδέσμευτος* και *Ελεύθερη Ώρα* τονίζουν κατά κανόνα στην παραλήγουσα. Στις υπόλοιπες εφημερίδες (*Έθνος*, *Ελεύθερος Τύπος*, *Καθημερινή*, *Τα Νέα*) χρησιμοποιούνται και οι δύο τρόποι τονισμού. Η ποσοτική υπεροχή του τονισμού στην προπαραλήγουσα δείχνει μια τάση προτίμησης του

15. Ο *Ριζοσπάστης* είναι η μόνη από τις 12 εφημερίδες του δείγματος, η οποία εφαρμόζει τον κανόνα της Γραμματικής του Μανώλη Τριανταφυλλίδη στη διατήρηση ή μη του τελικού -ν του αρσενικού μορίου δεν.

16. Η γλωσσολογική εξήγηση της διατήρησης ή μη του τελικού -ν στην αιτιατική του οριστικού άρθρου στο γραπτό λόγο έχει να κάνει με το αν αυτό διατηρείται ή όχι και στον προφορικό λόγο. Επειδή όμως, όπως φαίνεται και από σχετικές έρευνες (ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ κ.ά. 1992), υφίσταται στον τομέα αυτό κάποιο βαθμικό ποικιλία, ορισμένοι προτείνουν τη διατήρηση του τελικού -ν και στα δύο γένη, με το επιχείρημα ότι: «είναι οργανικό στοιχείο της γλώσσας μας» (ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ 1994: 197), και άλλοι μόνο στο αρσενικό (ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ 1993: 23).

γραπτού δημοσιογραφικού λόγου στον τονισμό της Δημοτικής, ο οποίος είναι και ο πλέον συχνόχρηστος στη σύγχρονη προφορική και γραπτή ελληνική γλώσσα, κάτι που, φαινομενικά τουλάχιστον, μειώνει τα επιχειρήματα μιας ερμηνείας, η οποία θα συσχέτιζε τον τρόπο τονισμού των επιθέτων με την ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση των εφημερίδων. Αν όμως περιοριστούμε στην εξέταση τριών εφημερίδων με σαφή ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση, την *Αυγή*, την *Ελεύθερη Ώρα* και το *Ριζοσπάστη*, γίνεται αμέσως σαφές ότι και ο τονισμός των επιθέτων σχετίζεται με την ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση των εφημερίδων και με τη θέση τους απέναντι στη σύγχρονη γλώσσα. Η *Αυγή* και ο *Ριζοσπάστης*, κατά παράδοση εφημερίδες του αριστερού χώρου, δείχνουν σαφή προτίμηση προς τον τονισμό της Δημοτικής, ενώ η εφημερίδα του ακραίου συντηρητικού χώρου, η *Ελεύθερη Ώρα*, μια σαφή προτίμηση προς τον τονισμό της Καθαρεύουσας.

Ως προς την ποικιλία στη χρήση της γενικής ενικού των θηλυκών ονομάτων της παλαιάς τρίτης κλίσης, διαπιστώθηκε ότι από τις 12 εφημερίδες μόνο η *Ελεύθερη Ώρα* διατηρεί σε όλες τις περιπτώσεις τη μορφή της γενικής σε *-εως*: η εφημερίδα αυτή μάλιστα διατηρεί στην ονομαστική τη γραφή σε *-ις* αντί του προτεινόμενου από την επίσημη Γραμματική και γενικώς χρησιμοποιούμενου *-η*. Από τις υπόλοιπες εφημερίδες, η *Απογευματινή*, η *Ελεύθερος* και η *Καθημερινή* υιοθετούν τη γενική σε *-εως* μόνο στο κύριο άρθρο, ενώ στα υπόλοιπα κείμενα υιοθετούν τη γραφή σε *-ης*. Ανάλογη είναι και η περίπτωση των θηλυκών ονομάτων που λήγουν στην ονομαστική σε *-ότης* (*-ότητα*) και στη γενική σε *-ότητος* (*-ότητας*).

Η χρήση της γενικής των παλαιών θηλυκών της τρίτης κλίσης σε *-ης* υιοθετήθηκε κατ' αρχήν από το Μανόλη Τριανταφυλλίδη στη Νεοελληνική Γραμματική τονίζοντας σε σημείωση ότι «η γενική του ενικού, ιδίως των υπερδισύλλαθων, σχηματίζεται και σε *-εως*» (Τριανταφυλλίδης 1993: 244). Αργότερα, στην επί-

σημη αναπροσαρμοσμένη σχολική Γραμματική, προτείνονται και οι δύο μορφές ως ισοδύναμες. Ο Μπαμπινιώτης, θεωρώντας ότι η γραφή της ονομαστικής των ουσιαστικών αυτών σε *-η* και της γενικής σε *-ης* «ήταν τα όπλα των δημοτικιστών για την κατάληψη του «κάστρου» και συγχρόνως κόκκινο πανί για τις αντιλήψεις των καθαρευουσιάνων», υποστηρίζει ότι η επιστημονικά ορθή γραφή είναι σε *-ι* (γεν. σε *-εως*) (Μπαμπινιώτης 1979: 115-130, 195) και προτείνει ως μόνο μόρφωμα της κατάληξης της γενικής των πρώην τριτόκλιτων θηλυκών ουσιαστικών το *-εως*.

Η γενικευμένη σχεδόν σήμερα χρήση της κατάληξης *-ης* των παλαιών τριτόκλιτων θηλυκών ουσιαστικών ανάγει, εκτός των περιπτώσεων που η χρήση της επιβάλλεται από τυποποιημένες εκφράσεις (π.χ. εκ φύσεως), τη συνειδητή επιλογή της χρήσης της κατάληξης *-εως* σε σημείο που προδίδει μια συντηρητική στάση απέναντι στη νέα ελληνική, η οποία συνοδεύεται συνήθως και από ανάλογη ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση του χρήστη.

Για την εξέταση της μορφολογικής ποικιλίας των επιρρημάτων ερευνήθηκαν όσα στην ελληνική γλώσσα παρουσιάζουν δύο τύπους, έναν σε *-ως* και έναν άλλο σε *-α*. Η έρευνα έδειξε ότι, εκτός από το *Ριζοσπάστη*, στον οποίο η χρήση του μορφολογικού τύπου σε *-α* των εν λόγω επιρρημάτων είναι, εκτός δύο περιπτώσεων, γενικευμένη, σε όλες τις άλλες εφημερίδες χρησιμοποιούνται και οι δύο τύποι. Σε ορισμένες από αυτές γίνονται εμφανείς κάποιες τάσεις: έτσι, η *Απογευματινή* και η *Καθημερινή* προτιμούν περισσότερο τους τύπους των επιρρημάτων σε *-ως*, ενώ η *Αυγή*, η *Αυριανή* και η *Ελεύθερη Ώρα* προτιμούν περισσότερο τους τύπους σε *-α*. Στις υπόλοιπες εφημερίδες, η ποικιλία στη χρήση και των δύο μορφολογικών τύπων είναι τόσο εμφανής, ώστε ορισμένες φορές εμφανίζεται στο ίδιο κείμενο το ίδιο επίρρημα με διαφορετική μορφή (π.χ. θεβαίως και θέβαια στον *Αδέσμευτο Τύπο* της 4/2/1998, τελικώς και τελικά στα *Νέα* της 27/6/1997) ή και πιο συχνά εμφανίζονται στο ίδιο κείμενο με διαφορετική μορφή δύο ή

περισσότερα επιρρήματα (π.χ. γενικώς και συνολικά στον *Ελεύθερο Τύπο* της 18/II/1997).

Η ποικιλία στη χρήση των διαφορετικών μορφολογικών τύπων της κατηγορίας των επιρρημάτων που εξετάζονται εδώ θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως ιδεολογικοπολιτικά και υφολογικά προσδιορισμένη. Από την πρόχειρη εξέταση που έκανα στα περιβάλλοντα όπου εμφανίζονται ορισμένα επιρρήματα, διαπίστωσα ότι ο τύπος σε -ως εμφανίζεται, κατά κανόνα, σε κείμενα που έχουν ένα λόγιο χαρακτήρα, τείνουν προς λόγιο λεξιλόγιο και οι συντάκτες τους προτιμούν λόγιους μορφολογικούς τύπους. Ιδιόμορφη περίπτωση αποτελεί η *Ελεύθερη Ώρα*, η οποία, μολονότι χρησιμοποιεί μορφολογικά στοιχεία της Καθαρεύουσας (πολυτονικό, κατάληξεις των πρώην τριτόκλιτων θηλυκών ουσιαστικών σε -ι (ονομ.) και σε -εως (γεν.), κατάληξη υποτακτικής σε -η) χαρακτηρίζεται γενικά από μια φρασεολογία λαϊκότεροπη, γεγονός που οδηγεί προφανώς τους συντάκτες των κειμένων στη χρήση του μορφολογικού τύπου σε -α. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί στην ερμηνεία ότι για την εν λόγω εφημερίδα η μορφολογική ποικιλία των επιρρημάτων σε -ως (-α) έχει λειτουργική αλλά όχι ιδεολογικοπολιτική σημασία. Προς μια ανάλογη ερμηνεία μας οδηγεί και η άκριτη χρήση των δύο διαφορετικών τύπων από τις εφημερίδες *Αδέσμευτος Τύπος*, *Έθνος*, *Ελεύθερος*, *Ελεύθερος Τύπος*, *Ελευθεροτυπία* και *Τα Νέα*. Η εξέταση, επίσης, έδειξε ότι η ποικιλία στο εσωτερικό του ίδιου του κειμένου δεν προσδιορίζεται, παρά ελάχιστα, από υφολογικά κριτήρια, αλλά προφανώς από τη μορφή που έχει το κάθε επίρρημα στο ιδιόλεκτο του συντάκτη.

Η έρευνα της μορφολογικής ποικιλίας των παραθετικών επιθέτων και επιρρημάτων επικεντρώθηκε στη διαφοροποίηση της χρήσης μεταξύ του μονολεκτικού και του περιφραστικού τύπου. Διαπιστώθηκε ότι σε όλα τα δημοσιογραφικά κείμενα του corpus, εκτός τεσσάρων συνολικά περιπτώσεων (δύο στην *Καθημερινή* και από μία στο *Έθνος* και στον *Ελεύθερο Τύπο*), γίνεται χρήση των

μονολεκτικών τύπων. Η τόσο μεγάλη ποσοτικά προτίμηση του μονολεκτικού τύπου των παραθετικών έναντι των περιφραστικών δείχνει, κατ' αρχήν, ότι δεν μπορούμε να μιλήσουμε ουσιαστικά για διαφοροποίηση της χρήσης των παραθετικών επιθέτων με βάση την ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση των εφημερίδων ή/και των συντακτών των δημοσιογραφικών κειμένων και τη σχέση τους με την ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας. Γι' αυτό, τα αίτια της σχεδόν αποκλειστικής χρήσης των μονολεκτικών τύπων θα πρέπει προφανώς να αναζητηθούν σε άλλους παράγοντες.

Εξετάζοντας την κατανομή των μορφών του συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού των επιθέτων διαπιστώνουμε ότι αυτή ανάγει τον περιφραστικό τύπο δυνάμει ισχυρότερο¹⁷. Ενώ, δηλαδή, όλες οι κατηγορίες των επιθέτων μπορούν να σχηματίσουν το συγκριτικό και τον υπερθετικό βαθμό περιφραστικά (πιο+θετικός και ο πιο+θετικός), λιγότερες από τις μισές κατηγορίες μπορούν να τους σχηματίσουν μονολεκτικά. Όσον αφορά την κατανομή των μορφών του συγκριτικού και του υπερθετικού βαθμού των επιρρημάτων, δείχνει και αυτή να ανάγει τον περιφραστικό τύπο σε πιο ισχυρό, γιατί όλες οι κατηγορίες των επιρρημάτων που σχηματίζουν παραθετικά, εκτός ορισμένων επιρρημάτων σε -ως (π.χ. απλώς, σαφώς, προφανώς)¹⁸, σχηματίζουν το συγκριτικό και τον υπερθετικό βαθμό μονολεκτικά και περιφραστικά ή μόνο περιφραστικά.

Η εξέταση της εξέλιξης της χρήσης των δύο τύπων των παραθετικών δείχνει ότι οι περιφραστικοί τύποι δεν αποτελούν εξέλιξη των μονολεκτικών, όπως πιστεύεται από ορισμένους¹⁹, αλλά γλωσσ-

17. Για την κατανομή των μορφών του συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού των επιθέτων βλ. ΧΕΙΛΑ-ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ (1996: 52).

18. Ο Τριανταφυλλίδης αποσιωπά εντελώς αυτήν την κατηγορία των επιρρημάτων, επειδή προφανώς θεωρεί ότι τα επιρρήματα αυτά δεν ανήκουν στη Δημοτική (ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ 1993: 8-19).

19. Το θέμα της τάσης της γλώσσας προς περιφραστικές μορφές λόγου συζητείται από τον J. AITCHISON (1981).

σική μορφή που προέκυψε από την «κατάληξη της γραμματικοποίησης του στοιχείου [πιο] που έχει αρχίσει εδώ και αιώνες» (Χειλά-Μαρκοπούλου 1991: 168). Η ερμηνεία αυτή αναιρεί την πιθανή ένταξη των περιφραστικών τύπων στη Δημοτική και των μονολεκτικών στην Καθαρεύουσα.

Η κατανομή, λοιπόν, και η διαχρονική εξέλιξη των μορφών του συγκριτικού και υπερθετικού βαθμού των επιθέτων, όπως αναλύθηκε παραπάνω, αποκλείει μια ερμηνεία που θα προσδιόριζε με ιδεολογικοπολιτικά κριτήρια τη χρήση της μορφολογικής διτυπίας των παραθετικών στο δημοσιογραφικό λόγο. Γι' αυτό, η χρήση της μορφολογικής ποικιλίας των παραθετικών στη νέα ελληνική γλώσσα θα πρέπει να προσδιορίζεται από κοινωνιογλωσσικούς παράγοντες, ανάμεσα στους οποίους κυρίαρχο ρόλο παίζει η ψυχολογικής υψής τάση των ομιλητών στον καθημερινό προφορικό λόγο για υπερβολική χρήση και με εμφαντικό τόνο στοιχείων που προσδιορίζουν ποσότητα (Χειλά-Μαρκοπούλου 1996: 55). Αντίθετα, στο γραπτό λόγο η τάση αυτή του συντάκτη συνήθως περιορίζεται ή δίνεται με άλλα εκφραστικά μέσα, περισσότερο πειστικά για τον απόντα τη στιγμή της σύνταξης συνομιλητή-αναγνώστη. Ο γραπτός δημοσιογραφικός λόγος είναι, κατά θάση, δημόσιος πληροφοριακός λόγος, ο οποίος, λόγω της κατά παράδοση λειτουργίας και δεοντολογίας της δημοσιογραφίας, είναι λόγος φαινομενικά αντικειμενικός. Αυτά τα σύμφυτα με το γραπτό δημοσιογραφικό λόγο στοιχεία οδηγούν, κατά την άποψή μου, στη χρήση του μονολεκτικού τύπου των παραθετικών των επιθέτων και των επιρρημάτων, χρήση που μειώνει την εκφραστικότητα αλλά και την υποκειμενικότητα.

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση μέρους της μορφολογικής ποικιλίας στον ελληνικό γραπτό δημοσιογραφικό λόγο· η βασική υπόθεση με την οποία ξεκίνησε η έρευνα ήταν ότι η ύπαρξη της εν λόγω ποι-

ιλίας συνδέεται με την ιστορία της νέας ελληνικής γλώσσας, τη διαφορετική ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση των ελληνικών εφημερίδων και τη διαφορετική τους στάση απέναντι στην ελληνική γλώσσα. Ακόμη, τέθηκε ως υπόθεση ότι στο εσωτερικό των εφημερίδων θα υφίσταται μια σχετική ομοιογένεια από την άποψη της μορφολογίας της γλώσσας.

Η έρευνα επαλήθευσε μερικώς τις αρχικές μου υποθέσεις. Οι 12 εφημερίδες που ερευνήθηκαν –αντιπροσωπευτικές, κατά τη γνώμη μου, της σύγχρονης μορφής του ελληνικού γραπτού δημοσιογραφικού λόγου– παρουσιάζουν άλλες μικρή έως μηδαμινή ποικιλία και άλλες μεγαλύτερη μορφολογική ποικιλία στο εσωτερικό τους. Συγκρινόμενες μεταξύ τους οι εφημερίδες, διαπιστώνεται ότι περισσότερο ο *Ριζοσπάστης* και λιγότερο η *Αυγή* προτιμούν κατά κανόνα μορφολογικούς τύπους, οι οποίοι βρίσκονται πιο κοντά στη Δημοτική, ενώ η *Ελεύθερη Ώρα* και δευτερευόντως η *Απογευματινή*, ο *Ελεύθερος* και η *Καθημερινή* προτιμούν μορφολογικούς τύπους λόγιους που πλησιάζουν στην Καθαρεύουσα. Οι υπόλοιπες εφημερίδες υιοθετούν μορφολογικούς τύπους που βρίσκονται πολύ πιο κοντά στην επονομαζόμενη Κοινή Νεοελληνική, όπως έχει διαμορφωθεί στην εκπαίδευση μέσω των επίσημων εγχειριδίων κωδικογράφησης της νέας ελληνικής γλώσσας (Γραμματική, Συντακτικό).

Η πραγματικότητα αυτή δείχνει ότι υπάρχει εκ μέρους των συντακτών του δημοσιογραφικού λόγου και των εντύπων μια σαφής αλλά όχι γενικευμένη ιδεολογικοπολιτική τοποθέτηση απέναντι στη σύγχρονη μορφή της ελληνικής. Η διαπίστωση αυτή δείχνει ότι υφίσταται ένα μέρος των παραγωγών του δημοσιογραφικού λόγου –και προφανώς και αναγνωστών–, οι οποίοι εμμένουν σε μορφές λόγου της Καθαρεύουσας. Δεν είναι σύμπτωση ότι οι παραγωγοί αυτοί αντιπροσωπεύονται από έντυπα, τα οποία υποστηρίζουν απόψεις εθνικιστικές, πολλές φορές ρατσιστικές, και γενικότερα συντηρητικές. Εξάιρεση από αυτήν την κατηγορία θα μπορού-

σαμε να πούμε ότι αποτελεί η Καθημερινή, η οποία, ενώ κρατά την παλιά της μορφή ως προς το σχήμα και τη σελιδοποίηση, ως προς το περιεχόμενο διαφοροποιείται αρκετά από τις δύο άλλες εφημερίδες (Ελεύθερη Ώρα, Ελεύθερος). Από αυτήν την άποψη η Καθημερινή αποτελεί ίσως έντυπο άξιο ιδιαίτερης έρευνας ως προς τη γλωσσική φυσιογνωμία του, σε σχέση πάντα με την ιστορία του²⁰.

Στην άλλη πλευρά αυτής της κατηγορίας βρίσκεται ο Ριζοσπάστης, ο οποίος σε ορισμένα κείμενα χρησιμοποιεί ακραία Δημοτική. Η Αυγή δεν ακολουθεί τον ίδιο ακριβώς δρόμο. Μορφολογικά όμως και οι δύο εφημερίδες δείχνουν την προτίμησή τους σε τύπους της Δημοτικής, γεγονός θέβαια που είναι ερμηνεύσιμο, αφού και οι δύο εφημερίδες ανήκουν στο χώρο της ελληνικής αριστεράς, η οποία την περίοδο του Γλωσσικού Ζητήματος είχε ταχθεί υπέρ τη Δημοτικής.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες εφημερίδες, δεν παρουσιάζουν μια εμφανώς σαφή τάση στην επιλογή μορφολογικών τύπων η χρήση των διαφορετικών τύπων και η ανάμειξη λόγιων και λαϊκών μορφολογικών τύπων στο ίδιο το έντυπο ή ακόμη και στο ίδιο το κείμενο χρησιμοποιείται από ορισμένους δημοσιογράφους ως στοιχείο υφολογικής διαφοροποίησης.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΤΟΝΙΚΗΣ ΑΠΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΙΧΕ ΔΙΑΓΡΑΦΕΙ ΕΩΣ
την επίσημη καθιέρωσή του από την ελληνική πολιτεία, το

4.4. Τα Τονικά Συστήματα
στον Ελληνικό Δημοσιογραφικό Λόγο

που πριν από τα πρώτα χρόνια της ίδρυσής του νεοελληνικού

20. Η Καθημερινή αποτελεί το έντυπο που παρουσιάζει αρκετές ιδιορρυθμίες σε σχέση με τις άλλες εφημερίδες και στη χρήση γλωσσικών στοιχείων στους δημοσιογραφικούς τίτλους. Βλ. για το θέμα αυτό το κεφάλαιο «Η ρητορική των τίτλων στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο» στον παρόντα τόμο.

κράτους²¹. Από την πορεία αυτή δεν έλειψαν και οι αντεγκλήσεις ανάμεσα στους υποστηρικτές του πολυτονικού, οι οποίοι ήταν οι κατά κανόνα υποστηρικτές της Καθαρεύουσας και του πνευματικού κατεστημένου, και τους υποστηρικτές του μονοτονικού, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν υποστηρικτές της Δημοτικής. Αποκορύφωμα των αντεγκλήσεων αυτών αποτέλεσε η δίωξη του τότε καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ι. Κακριδή, το 1941, ο οποίος εξέδωσε μία ομιλία του σε μονοτονικό σύστημα²². Το θέμα της τονικής απλοποίησης επανήλθε με ένταση στην επικαιρότητα το 1976 με αφορμή τη συζήτηση στην ελληνική Βουλή του Νομοσχεδίου για την καθιέρωση της Δημοτικής, κατά την οποία οι εκπρόσωποι του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και του Κ.Κ.Ε. πρότειναν την καθιέρωση του μονοτονικού συστήματος τονισμού, πρόταση η οποία δεν έγινε δεκτή από τους βουλευτές του κυβερνώντος τότε κόμματος, της Νέας Δημοκρατίας, με το επιχείρημα ότι ήταν πρώιμη μια τέτοια απόφαση.

Η νεότερη φάση του ζητήματος της τονικής απλοποίησης άρχισε αμέσως μετά το 1982, με την επίσημη καθιέρωση του μονοτονικού συστήματος στην εκπαίδευση και τη διοίκηση. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της φάσης αυτής είναι η αντίδραση των υποστηρικτών του πολυτονικού και η άμυνα των υποστηρικτών του μονοτονικού. Στο πλαίσιο της νέας φάσης είδαν το φως της δημοσιότητας –ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια– πολλά δημοσιεύματα. Ανάμεσα στα δημοσιεύματα που υποστήριζαν θέσεις υπέρ του πολυτονικού, ιδιαίτερη αίσθηση έκανε την εποχή της δημοσίευσής του το άρθρο του γνωστού πανελληνίως μουσικοσυνθέτη Διονύση Σαββόπουλου (1985), ο οποίος έθεσε σε πειραματικό έλεγχο ορι-

21. Για την ιστορία της τονικής απλοποίησης έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970, βλ. ΖΑΦΕΙΡΗΣ (χ.χ.).

22. Για τη δίωξη, το κατηγορητήριο, την απολογία του Ιωάννη Κακριδή και τα σχετικά δημοσιεύματα της υπόθεσης βλ. ΚΑΚΡΙΔΗΣ (1998^ο).